

УДК 378.147:78.071.2]:37.018.43+[37.015.3:005.32]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-2-32>

Оксана ІГНАТОВСЬКА,

orcid.org/0000-0003-3995-7187

*провідний концертмейстер кафедри хореографії та музичного мистецтва
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(Суми, Україна) oxignatovskaya@gmail.com*

Євген КАРПЕНКО,

orcid.org/0000-0002-4867-9986

*доцент кафедри сценічного мистецтва, естради та методики режисерування
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(Суми, Україна) eugen.karpenko@yahoo.com*

НАБУТТЯ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАВИЧОК ВИБОРУ ДИРИГЕНТСЬКИХ СХЕМ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ТА ПОШУК ШЛЯХІВ ПОСИЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

Автори статті розглядають сучасний рівень підготовки хорових диригентів у зв'язку з впровадженням дистанційного навчання та здійснюють спробу шляхів підвищення ефективності навчального процесу під час онлайн занять. Актуальність дослідження, на думку авторів, полягає в тому, що нові навчальні обставини вимагають переосмислення традиційних методів навчання та пошуку нових, які б дозволили максимально компенсувати відсутність особистого спілкування між студентом і педагогом. Проблема дослідження полягає в необхідності удосконалення традиційних, загальновідомих методик викладання хорового диригування в умовах дистанційної освіти. Необхідним елементом педагогічних пошуків має залишитися активізація спонукального мотиву до навчання у здобувачів вищої освіти. Мета дослідження – активізація мотивації до навчання в процесі усвідомлення здобувачами вищої освіти раціональних підходів вибору диригентських схем в залежності від темпу та співвідношення лічильних та метричних долей в умовах дистанційної освіти в результаті проведення творчих експериментів з диригування.

Є. Карпенко та О. Ігнатовська аналізують сучасний стан дослідницької роботи в галузі розробки методики дистанційного навчання, порівнюють ефективність дистанційних занять в галузі лекційних курсів та практичних занять. Зауважують, що дистанційне вивчення музичних дисциплін і хорового диригування зокрема, є наслідком складних обставин і не може повністю замінити традиційні форми занять в аудиторії.

Проте активізація навчального процесу завдяки застосуванню проблемного методу, творчих експериментів, здатна, як свідчить практика, певною мірою компенсувати недоліки дистанційних занять. Дуже важливо націлити студента на перспективу повернення до традиційного навчального процесу, відновлення діяльності хорового колективу, концертних виступів. Потужне теоретичне підґрунтя, створене в період дистанційної форми навчання, допоможе майбутнім фахівцям досить швидко підняти свою практичну майстерність на належний рівень.

Ключові слова: *дистанційне навчання, хорове диригування, вибір диригентської схеми, творчий експеримент, метрична доля, лічильна доля, удосконалення виконавської майстерності.*

Oksana IGNATOVSKA,

orcid.org/0000-0003-3995-7187

*Leading Concertmaster at the Department Choreography and Musical Art
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko
(Sumy, Ukraine) oxignatovskaya@gmail.com*

Evgeny KARPENKO,

orcid.org/0000-0002-4867-9986

*Associate Professor at the Department of Stage Art, Variety and Directing Techniques
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko
(Sumy, Ukraine) eugen.karpenko@yahoo.com*

ACQUISITION OF THE SKILLS OF CHOOSING CONDUCTING SCHEMES BY HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION AND THE SEARCH OF WAYS TO STRENGTHEN THE MOTIVATION TO STUDY

The authors of the article consider the current level of training of choral conductors in connection with the introduction of distance learning and attempt ways to increase the effectiveness of the educational process during online classes. The relevance of the research, according to the authors, is that the new educational circumstances require a rethinking of traditional teaching methods and the search for new ones that would make it possible to compensate as much as possible for the lack of personal communication between the student and the teacher. The research problem is the need to improve traditional, well-known methods of teaching choral conducting in the conditions of distance education. A necessary element of pedagogic research should be the activation of the motivation to study among students of higher education. The purpose of the research is to activate the motivation to study in the process of higher education students' awareness of rational approaches to the selection of conducting schemes depending on the tempo and ratio of numerical and metrical fractions in the conditions of distance education as a result of conducting creative experiments on conducting.

E. Karpenko and O. Ignatovska analyze the current state of research work in the field of distance learning methodology development, compare the effectiveness of distance learning in the branch of lecture courses and practical classes. It is noted that distance learning of musical disciplines and choral conducting in particular is a consequence of difficult circumstances and cannot completely replace traditional forms of classes in the classroom.

However, intensification of the educational process thanks to the application of the problem-based method and creative experiments can, as practice shows, to some extent compensate for the shortcomings of distance lessons. It is very important to aim the student at the prospect of returning to the traditional educational process, resuming the activities of the choral group, concert performances. A strong theoretical basis, created during the period of distance education, will help future specialists to quickly raise their practical skills to the appropriate level.

Key words: *distance learning, choral conducting, choice of conducting scheme, creative experiment, metric fraction, counting fraction, improvement of performance skills.*

Постановка проблеми. Впровадження дистанційної форми навчання, яке відбулося у вищих навчальних закладах України, торкнулося і мистецьких спеціальностей. Розгубленість, яка панувала в лавах педагогів і студентів в перший період відсутності оф-лайн занять, змінилася тепер розумінням необхідності пошуку раціональних шляхів вивчення мистецьких дисциплін, хорового диригування зокрема. Не зважаючи на те, що можливості колективного музикування дуже обмежені, здобувачі вищої освіти продовжують опановувати хорове диригування і вже можна говорити, що певна адаптація до мистецької онлайн освіти відбулася. Звичайно, особисте спілкування зі студентом, емоційно забарвлені покази викладача неможливо повноцінно відтворити на відстані, тим більше, що далеко не всі викладачі та студенти мають високоякісну техніку, здатну відтворювати зображення та звук.

Дистанційні заняття принесли певні проблеми в процес опанування мистецьких дисциплін, і хорового диригування зокрема. Вони часто викликані тим, що «при дистанційному навчанні відсутня можливість негайного практичного застосування отриманих знань із наступним обговоренням питань, що виникли з викладачем і роз'яснення ситуації на конкретних прикладах» (Гончаренко, 2016: 7). Досить часто в період дистанційного навчання у майбутніх хорових диригентів дещо знижується мотивація до навчання. В той же час, як зазначають К. О. Галацин та А. М. Фещун: «Мотивація є важливою складовою частиною навчального процесу, адже саме від неї значною мірою залежать його результати» (Галацин, Фещун, 2021: 58).

Тим не менш, варто зауважити, що, не зважаючи на всі проблеми, які пов'язані з дистанцій-

ною формою навчання, зацікавленість здобувачів вищої освіти у спеціалізації «Хорове диригування» не зникає, що, у свою чергу, надихає викладачів прикладати зусилля в напрямку удосконалення та активізацію навчального процесу.

Традиційні методи презентації, репродукції, обговорення, самоаналізу, синтезу наповнюються оновленим змістом і доповнюються новими. Серйозну допомогу в справі опанування диригентських прийомів надає метод відеофіксації. Розвиток самостійності студента, його здатності до аналізу та синтезу дозволяє впроваджувати метод творчого експерименту, який стосується не лише пошуку переконливої виконавської концепції, але й пошуку доречних диригентських прийомів, малюнку диригентської схеми зокрема.

Необхідно розуміти, що перехід на дистанційну форму занять має бути тимчасовим, бо навіть досконала техніка не надає можливості повноцінно оцінити майстерність майбутнього диригента, як це відбувається під час практичних занять в диригентському класі. Проте час дистанційного навчання не може проходити даремно, студент має не тільки здобути теоретичні знання, але й розвинути диригентські вміння та навички, зокрема такі, які стосуються правильного вибору диригентських схем. Під час повернення до традиційної форми проведення занять в диригентському класі, дистанційне навчання може залишитись допоміжним елементом навчального процесу, який дозволяє у будь-який час прослухати пояснення викладача, або продивитись необхідне відео.

Актуальність дослідження полягає в тому, що нові навчальні обставини вимагають переосмислення традиційних методів навчання та пошуку нових, які б дозволили максимально компенсувати відсутність особистого спілкування між студентом і педагогом. Неможливо сидіти склавши руки і чекати закінчення карантину або військового стану. В складних обставинах необхідно проявляти зібраність та максимально продуктивно використовувати час занять.

Здобувачі вищої освіти, які вивчають хорове диригування, мають свідомо підходити до навчального процесу, не обмежуватись методом репродукції. Дистанційне навчання має сприяти розвитку мислення та ініціативи студента, що дозволяє вирішувати складні навчально-творчі завдання та інтенсивно просуватися по шляху удосконалення виконавської майстерності.

Проблема дослідження полягає в необхідності удосконалення традиційних, загальновідомих методик викладання хорового диригування в умовах дистанційної освіти. Необхідним еле-

ментом педагогічних пошуків має залишатися активізація спонукального мотиву до навчання у здобувачів вищої освіти. Важливим напрямком дослідницької роботи є проблема набуття навичок вибору правильних диригентських схем в залежності від темпу та співвідношення лічильних та метричних долей, що є дуже важливим для формування повноцінного комплексу компетенцій майбутнього хормейстера.

Мета дослідження – активізація мотивації до навчання в процесі усвідомлення здобувачами вищої освіти раціональних підходів вибору диригентських схем в залежності від темпу та співвідношення лічильних та метричних долей в умовах дистанційної освіти в результаті проведення творчих експериментів з диригування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасних дослідженнях, які торкаються питання удосконалення підготовки хорових диригентів, підкреслюється, зокрема, думка про необхідність підтримки та розвитку в Україні хорового мистецтва, яке в умовах карантину та військового стану відчуває серйозні труднощі у своїй діяльності. Припинити діяльність хорових колективів та, відповідно, відмовитись від підготовки хормейстерів було б невірною помилкою. Л. В. Качуринець зауважує: «Генеza української музичної культури тісно пов'язана з хоровим мистецтвом, бо хоровий спів – вагоме надбання в царині духовності народу» (Качуринець, 2020: 211).

Значна кількість науковців наголошує на проблемах, які спіткають майбутніх хорових диригентів в умовах дистанційної освіти. Наприклад, Т. Д. Пухальський стверджує, що «навіть досконале знання теорії та методики роботи не може замінити студенту вміння, навичок і досвіду виконавської діяльності, здобутих у живому спілкуванні з хоровим колективом у ролі керівника чи хориста, на індивідуальних практичних заняттях з основного музичного інструменту, постановки голосу та хорового диригування у ролі виконавця» (Пухальський, 2022, 99).

До цієї думки приєднується А. В. Алтухова: «Педагоги-практики наголошують на тому, що жоден електронний курс не замінить традиційного практичного заняття з обов'язковою присутністю на ньому студента, де він отримує методичні рекомендації щодо виконання вправ та має можливість відпрацювати навички правильного виконання під контролем викладача» (Алтухова, Ростовцева, 2021: 102).

Багрій Т. Є., Бондаренко А. І., Васильєва Л. Л., Горобець В. П. також наголошують на проблемах, які супроводжують дистанційне вивчення вико-

навських дисциплін. Басовська С. Ю., Лановенко-Мельник Н. В., Остапчук Л. О., Плакидюк О. Ю., Хохлан В. О., висловлюють думку, що дистанційна освіта для вокалістів може бути достатньо ефективною в разі поєднання з класичними формами викладання практичних дисциплін.

Проте наявність проблем у підготовці майбутніх хорових диригентів не означає припинення пошуків удосконалення навчального процесу, оновлення традиційних методик та розроблення нових. Крім того, дистанційне навчання розкриває перед здобувачем вищої освіти нові можливості, які не використовувалися в минулому.

Наприклад, Т. І. Головачук та І. З. Адамова стверджують: «Дистанційна форма навчання дає можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією. Саме ця система може найбільш адекватно і гнучко реагувати на потреби суспільства щодо підготовки високопрофесійних фахівців» (Головачук, Адамова, 2012: 3). Л. В. Ткаченко та О. С. Хмельницька наголошують, що «Дистанційне навчання сприяє формуванню таких особистісних якостей як активність, самостійність, креативність, творчість, відповідальність, цілеспрямованість тощо» (Ткаченко, Хмельницька, 2021: 95)

Проблематику дистанційної освіти також досліджували А. Андреев, Т. Вахруцева, В. Кухаренко, В. Осадчий, Є. Полат, О. Рибалко, О. Рукавішнікова, О. Скубашевська, А. Хуторський та інші. Проаналізувавши праці вказаних авторів можна зробити висновок: мистецьке дистанційне навчання в Україні та світі знаходиться на етапі становлення. Не варто ставити за мету повністю перевести підготовку хорових диригентів на дистанційну форму. Проте слід докласти зусиль, щоб періоди дистанційного навчання для майбутніх хормейстерів стали не втраченим часом, а етапом професійного зростання.

Задачі дослідження:

1. Усвідомлення взаємозв'язку метричних та лічильних долей.
2. Закономірності вибору диригентської схеми в перемінних розмірах.
3. Творчий експеримент як метод пошуку правильного вибору диригентських прийомів.
4. Посилення мотивації до навчання в умовах дистанційної освіти – необхідний елемент виховання майбутнього хорового диригента.

Виклад основного матеріалу

1. Усвідомлення взаємозв'язку метричних та лічильних долей

На початку вивчення хорового диригування здобувач освіти має справу з розмірами $3/4$, $4/4$,

$2/4$, де числівник показника розміру знаменує кількість лічильних долей в такті, а знаменник – тривалість, якою ця доля виражена. Ці твердження зрозумілі і стосовно них у студентів-початківців питань, зазвичай не виникає. В перший період опанування хорового диригування здобувачі освіти навіть не стикаються з необхідністю усвідомлення такого поняття, як «внутрішньодольова пульсація». Трьохдольна схема у них асоціюється з розміром $3/4$, дводольна цілком відповідає розміру $2/4$ і т.д. Проте настає час вивчення шестидольного розміру. І, якщо в повільному або середньому темпах метрична та лічильна доля за своєю тривалістю збігаються, то у швидкому темпі здобувач освіти стикається з таким явищем, де кількість лічильних долей вже не збігається з показником числівника розміру. Крім того, наприклад, відлік лічильних долей у розмірі $6/8$ йде не за кожною восьмою тривалостями. Диригування зазвичай здійснюється за дводольною схемою, і кожна доля диригентської схеми містить по три восьмі тривалості, які студент бачить у знаменнику розміру. І тут майбутній хормейстер стикається з таким явищем, як різне наповнення лічильної долі в різних розмірах. І це наповнення виражене різною внутрішньодольовою пульсацією. Якщо в розмірі $2/4$ в кожній долі одна четвертна (або дві восьмих) тривалість, то в розмірі $6/8$, який зазвичай доречно тактувати за дводольною схемою, в кожній долі вже три восьмих тривалості. Крім того, приступаючи до розгляду розміра $6/8$, необхідно запитати студента: цей розмір є простим чи складним? Це просте питання, тим не менш, привертає увагу до розподілу сильних і слабких долей в такті. Про це необхідно завжди пам'ятати під час виконання музики. А внутрішньодольова пульсація накладає відбиток на структуру диригентського жесту. Якщо в розмірі $2/4$ вона дорівнює $1+1$ (падіння та відбиття рук рівні за тривалістю), то під час диригування музики в розмірі $6/8$ співвідношення падіння та відбиття вже дорівнює $1+2$, тобто відбиття вдвічі довше і остання восьма тривалість має співпадати з верхньою точкою жесту.

В умовах дистанційної освіти такий ретельний розбір дуже важливий. Хоч записи відеоуроків з диригування певною мірою замінюють живий показ викладача, проте ця міра неповна. І прогалини в інформуванні студента може певною мірою замінити вивчення теорії диригування. Під час занять в диригентському класі розглянуті вище питання співвідношення долей, внутрішньодольової пульсації вирішуються скоріше, цьому сприяє емоційне забарвлення інформації, живе спілкування студента та викладача.

2. Закономірності вибору диригентської схеми в перемінних розмірах

Поступово, в міру зростання майстерності студента, до його навчального репертуару потрапляють хорові твори, в яких використовуються перемінні розміри. В хоровій музиці перемінні розміри використовуються досить широко, проте зміна метра часом викликає у майбутніх хорових диригентів серйозні труднощі.

Найпростіший випадок – це застосування зміни розміру на межах побудов (частин, періодів тощо). Яскравим прикладом є пісня Івана Карабиця на вірші Володимира Губарця «Де вітер землю голубить». В наведеному прикладі розмір 6/8 змінюється на 4/4 на межі побудов. Сама по собі нова чотиридольна диригентська схема зазвичай не приносить проблем. Але проблеми приносять нове наповнення лічильної долі і, відповідно, пошук правильного темпу. Зміна темпу автором не вказана. І в такому епізоді можуть бути застосовані два варіанти визначення темпу в новому розділі. Перший варіант – зберегти незмінною тривалість кожної восьмої тривалості, взявши її за еталон нового темпу. Це було б доречно, якби в нотах на межі зміни розміру була авторська вказівка $\text{♩} = \text{♩}$, але такої вказівки в партитурі може не бути.

Другий варіант – зберегти тривалість лічильної диригентської долі. В першому випадку (в разі рівності восьмих тривалостей в різних розмірах) епізод «Щоб сонце зуміла взяти...» буде звучати досить швидко, навіть метушливо. Якщо ж зберегається тривалість лічильної диригентської долі – ця частина форми звучатиме урочисто, піднесено. Тобто другий варіант є більш привабливим. Подібна виконавська ситуація підкреслює важливість правильного обрання критерію темпу, яким тут є тривалість диригентської долі. Сама по собі зміна диригентської схеми на межах побудов не складна. На прикладі подібних змін розміру можна суттєво розвивати ступінь усвідомлення необхідності застосування певних диригентських прийомів.

Якщо в перемінному розмірі змінюються і чисельник, і знаменник, та ще й всередині музич-

ного речення, тут обрати правильний шлях подолання диригентської проблеми буває набагато складніше.

Музика Миколи Лисенка, вірші Тараса Шевченка. «Росли укупочці»

В наведеному прикладі чергується розмір 3/2 та 4/4. Деякі недосвідчені здобувачі освіти диригують розмір 3/2 за тридольною схемою, що само по собі не є порушенням авторської вказівки, але таким чином, що рух дрібних тривалостей в цьому такті уповільнюється вдвічі порівняно з тактом 4/4. Звичайно, це неправильно. В інших випадках окремі молоді диригенти правильно витримують єдиний темп, проте все ж-таки слідує «букві закону» і вдвічі збільшують лічильну одиницю (тривалість диригентської долі), виконуючи такт на 3/2. Як свідчить практика, набагато ефективніше тут не змінювати тривалість диригентської долі, а застосувати дублювання рухів на кожному долю. В такому випадку внутрішньодолюва пульсація в цих тактах буде однаковою і темп буде підтримувати набагато легше. Подібний приклад свідчить про те, що зміна тривалості лічильної долі є небажаною, якщо відносно цього немає спеціальних вказівок автора (наприклад, зміна темпу). В умовах дистанційної освіти стає доречним вивчення ряду фрагментів хорових творів, в яких застосовано зміну розміру. Таким чином можна добитися глибокого усвідомлення студентом проблематики вибору схеми тактування в разі застосування перемінних розмірів. Стосовно критеріїв вибору диригентської схеми, то вони мають бути такі:

1. Зручність та передбачуваність жесту.
2. Врахування співвідношення метричних та лічильних долей.
3. Вибір темпу, який відповідає змістові хорового твору.

3. Творчий експеримент як метод пошуку правильного вибору диригентських прийомів

Хоча проблема вибору схем тактування в залежності від темпу досить повно вирішена диригентською наукою, перед диригентами-початківцями ці питання постають вперше і просто прочитати про них в книжці або в інтернеті та прийняти спосіб їх розв'язання на віру недостатньо. Необхідно добитися особистої апробації студентом доречних диригентських прийомів. Творчий експеримент здатний ефективно посприяти глибокому усвідомленню проблеми диригування в різних темпах, пошуку правильних шляхів її вирішення та раціонального вибору диригентської схеми зокрема. Звичайно, викладач попередньо пояснює студентові напрямки пошуків, проте не дає готової відповіді, яким чином приступати до диригування.

Доречно запропонувати здобувачеві освіти твір, виконання якого передбачає застосування повільного темпу. Серед професійних диригентів побутує думка, що в тому разі, якщо швидкість темпу не перевищує 40 ударів за хвилину, кожну долю варто дробити, подвоювати.

Українська народна пісня в обр. М. Леонтовича «На городі білі маки»

«Дроблення дає диригентові новий засіб для кращого керування хором чи оркестром, точнішого над ними контролю» (Колесса, 1973: 42).

Навпаки, якщо швидкість темпу перевищує 140 ударів за хвилину, то долі потрібно об'єднувати, щоб уникнути зайвої метушні. Яскравим прикладом об'єднання долей (два такти об'єднуються у дводольну схему) може слугувати відомий твір Людкевича «Гайліка».

Помірний вступ, звичайно, диригується за дводольною схемою. Тут у здобувачів освіти зазвичай не виникає проблем. Проте в подальшому швидкому епізоді проблеми з тактуванням виникають. І саме на цьому етапі доречно провести творчий експеримент. Перед студентом ставиться завдання знайти доречний алгоритм тактування швидкого епізоду. Звичайно, враховуючи необхідність індивідуального підходу, викладач може, наприклад, запропонувати кілька варіантів вирішення проблеми, а студент з них має обрати кращий. В даному випадку студентам, що вивчають

твір Людкевича «Гайліка» були запропоновані такі шляхи вирішення проблеми:

1. Відмовитись від занадто швидкого темпу.
2. Зменшити амплітуду жесту.
3. Об'єднати два такти в одну дводольну схему.

Як показала практика, всі студенти констатують незручність тактування без збільшення лічильних долей. Виникає метушня, навіть затиск м'язів. На питання «як уникнути цього явища» здобувачі освіти відповідають по-різному, не відразу зупиняються на варіанті збільшення лічильних диригентських долей. На першому етапі приблизно половина студентів, яким було дано завдання обрати спосіб диригування швидкого епізоду «Гайліки» пропонували відмовитись від дуже швидкого темпу. Ті, хто не заперечував швидкого темпу, пропонували зменшити амплітуду жесту, що вже було цінним відкриттям. І лише чверть студентів швидко прийшла до висновку, що об'єднання двох тактів в одну диригентську схему є найбільш доречним способом диригування швидкого епізоду.

4. Посилення мотивації до навчання в умовах дистанційної освіти – необхідний елемент виховання майбутнього хорового диригента

Як вже зазначалося, посилення мотивації до навчання є запорукою успішної підготовки хорового диригента в стінах вищого навчального закладу в умовах тимчасового переходу на дистанційну форму навчання. Саме творчі експерименти здатні інтенсифікувати творчу і навчальну активність студентів, посилювати спонукальний мотив до навчання, а також сприяти зміцненню їхніх диригентських знань, вмінь та навичок.

На першому етапі навчання хорового диригента навіть в диригентському класі насичене певними умовними елементами. Зрозуміло, що навіть в сприятливих умовах немає можливості з перших кроків навчатися диригуванню «на хорі», намагаючись без підготовки керувати колективом. В період дистанційної освіти ці «умовності» посилюються, бо замість концертмейстера звучить фонограма і студент має не керувати виконанням, а пристосовуватись до особливостей зафіксованого звучання. В процесі спілкування, звичайно, можна врахувати побажання студента і переробити фонограму, проте, все одно, процес диригування, як керування виконанням, буде відсутнім. Це негативно впливає на зацікавленості студента в навчанні, знижує рівень мотивації до занять. Тому варто наголосити на впровадженні проблемного навчання, насиченого творчими експериментами. Як показала практика, вирішення проблем вибору способу тактування, правильного співвідношення

лічильних та метричних долей значно активізує студента. Головне, подібні творчі експерименти варто проводити з максимально можливим використанням відеозв'язку. В тому разі, якщо такий зв'язок недоступний, варто оперативно обмінюватися відео записами. Студент записує свій варіант вирішення проблеми, викладач переглядає цей запис і коментує. В разі необхідності, викладач записує відео-підказку, яке має навести студента на правильне рішення проблеми вибору, наприклад, схеми тактування. Важливо, щоб студент, навіть з підказками, знайшов правильне рішення сам. Поступово необхідність в підказках зменшується: студент опановує принципи жестотворення в різних темпах та розмірах. Як показала практика, посилення мотивації до вивчення хорошого диригування позитивно впливає на рівень зацікавленості у навчанні в цілому.

Висновки. Таким чином, в період дистанційного вивчення хорошого диригування, виникає ряд суттєвих проблем, які істотно впливають не тільки на якість навчального процесу, але й на рівень спонукального мотиву здобувача освіти до навчання. Це, безумовно, і якість зв'язку, наявність високопродуктивних гаджетів, необхідність диригувати під фонограму, відсутність живого спілкування з викладачем. Проте активізація навчального про-

цесу завдяки застосуванню проблемного методу, творчих експериментів, здатна, як свідчить практика, певною мірою компенсувати недоліки дистанційних занять. Дуже важливо націлити студента на перспективу повернення до традиційного навчального процесу, відновлення діяльності хорошого колективу, концертних виступів. Заради цього варто докладати зусиль до удосконалення навчального процесу. «є всі підстави стверджувати, що саме сьогодні формується дидактика дистанційного навчання і є потреба у створенні часткових методик дистанційного навчання в межах предметної підготовки студентів вищої школи» (Деміда, Сагайдак, Копіл, 2011: 101).

Здобувачі вищої освіти в період дистанційного навчання зміцнюють навички самостійної роботи. Вони отримують додатковий час та можливості продивитись в інтернеті записи виступів видатних диригентів, майстер-класи проведення репетицій, опрацювати навчально-методичну літературу. Потужне теоретичне підґрунтя, створене в період дистанційної форми навчання допоможе майбутнім фахівцям досить швидко підняти свою практичну майстерність на належний рівень. Таким чином час дистанційного навчання буде часом суттєвих творчих знахідок, які істотно переважають певні втрати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алтухова А. В., Ростовцева Н. С. Можливості використання дистанційного навчання у підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. *Theory and practice of science: key aspects. Scientific collection "interconf"*, № 58. Rjme, Italy, 21–22. 05. 2021, С. 97–102.
2. Галацин К. О., Фещук А. М. Мотивація магістрів технічних спеціальностей до оволодіння іншомовною науковою комунікацією. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, Вип. 4, ч. 1, «Гельветика», Одеса, 2021, С. 57–64.
3. Головачук Т. І., Адамова І. З. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. *Витоки педагогічної майстерності: науковий журнал*, вип. 10, 2012, С. 3–6.
4. Гончаренко І. Б. Деякі проблеми, що ускладнюють використання дистанційного навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України. *Науковий огляд: науковий журнал*, том 2 № 23, Київ, 2016, С. 109–121.
5. Деміда Б. А., Сагайдак С. М., Копіл І. Ю. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 2011, С. 101. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*, URL: <http://ena.lp.edu.ua>
6. Качуринець Л. В. Віртуальний хор як необхідний педагогічний досвід в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Випуск 34. Том 3, Видавничий дім «Гельветика», 2020, С. 211–218.
7. Колесса М. Ф. Основи техніки диригування. Київ, «Музична Україна», 1973, 200 с.
8. Пухальський Т. Д., Кузів М. П. Особливості організації дистанційного навчання у вокально-хоровій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. *Молодь і ринок: науковий журнал*, № 6 (204), Дрогобич, 2022, С. 99–104.
9. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: науковий журнал*, № 75, Т. 3., 2021 р., С. 91–96.

REFERENCES

1. Altukhova A. V., Rostovtseva N. S. Mozhyvosti vykorystannia dystantsiinoho navchannia u pidhotovtsi maibutnykh vchyteliv obrazotvorchoho mystetstva [Possibilities of using distance learning in the training of future teachers of fine arts]. *Theory and practice of science: key aspects. Scientific collection "interconf"*, № 58. Rjme, Italy, 21–22. 05. 2021, s. 97–102 [In Ukrainian].

2. Halatsyn K. O., Feshchuk A. M. Motyvatsiia mahistriv tekhnichnykh spetsialnostei do ovolodinnia inshomovnoiu naukovoiu komunikatsiieiu [Motivation of masters of technical specialties to master foreign language scientific communication]. *Akademichni studii. Seriia "Pedahohika"*, Vyp. 4, ch. 1, "Helvetyka", Odesa, 2021, s. 57-64 [In Ukrainian].
3. Holovachuk T. I., Adamova I. Z. Dystantsiine navchannia: suchasnyi pohliad na perevahy ta problemy [Distance learning: A contemporary perspective on benefits and challenges]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti: naukovyi zhurnal*, vyp. 10, 2012, S. 3–6 [In Ukrainian].
4. Honcharenko I. B. Deiaki problemy, shcho uskladniuiut vykorystannia dystantsiinoho navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh systemy MVS Ukrainy [Some problems that complicate the use of distance learning in higher educational institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Naukovyi ohliad: naukovyi zhurnal*, tom 2 № 23, Kyiv, 2016, s. 109–121 [In Ukrainian].
5. Demyda B. A., Sahaidak S. M., Kopyl I. Iu. Systemy dystantsiinoho navchannia: ohliad, analiz, vybir [Distance learning systems: review, analysis, selection]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu "Lvivska politekhnika"*, 2011, s. 101. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua> [In Ukrainian].
6. Kachurynets L. V. Virtualnyi khor yak neobkhidnyi pedahohichnyi dosvid v umovakh dystantsiinoho navchannia [Virtual choir as a necessary pedagogical experience in the conditions of distance learning]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: Mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Vypusk 34. Tom 3, Vydavnychiy dim "Helvetyka"*, 2020, S. 211–218 [In Ukrainian].
7. Kolessa M. F. Osnovy tekhniky dyryhuvannia [Fundamentals of conducting technique]. Kyiv, "Muzychna Ukraina", 1973, 200 s [In Ukrainian].
8. Pukhalskyi T. D., Kuziv M. P. Osoblyvosti orhanizatsii dystantsiinoho navchannia u vokalno-khorovii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Peculiarities of distance learning organization in vocal and choral training of future music teachers]. *Molod i rynek: naukovyi zhurnal*, № 6 (204), Drohobych, 2022, s. 99–104 [In Ukrainian].
9. Tkachenko L. V., Khmelnytska O. S. Osoblyvosti vprovadzhennia dystantsiinoho navchannia v osvittinii protses zakladu vyshchoi osvity [Peculiarities of the implementation of distance learning in the educational process of a higher education institution]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvittinii shkolakh: naukovyi zhurnal*, № 75, T. 3., 2021 r., S. 91–96 [In Ukrainian].